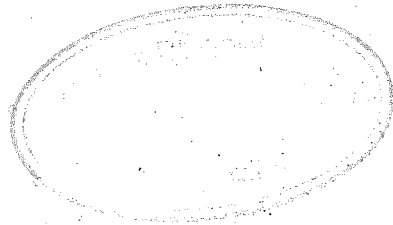

İLETİŞİM , 1981 / 3 , Ankara, s. 113-136.

D. 1236

[AİTİA Gazetecilik ve halkla ilişkiler yüksek okulu]

ÜLKÜ DERGİSİ :

HALKEVLERİ MERKEZ YAYIN ORGANINA BİR BAKIŞ

Zerrin BAYRAKTAR (*)

Bu yazının amacı 1933 yılından itibaren 17 yıl boyunca yayınlanan *Ülkü* dergisinin incelenmesidir. *Ülkü* 17 yıl boyunca birbirinden ayrılabilir üç seri halinde yayımlandı.¹ Bu yazı birinci seriyi konu almaktadır. *Ülkü* dergisinin yayınlanmasında 1932 yılında yayına başlayan bir başka derginin etkisi olmuştur. Bu dergi *Kadro*'dur. *Kadro* dergisi, sol basının olmadığı bir dönemde, resmi görüşleri yansıtan, iş çevrelerinin sözcülüğünü yapan bazı gazete ve dergilerin çoğunlukta olduğu bir ortamda yayımlandı. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Şevket Süreyya Ay-

(*) Asistan, AİTİA Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu. Bu yazının hazırlanmasında beni yönlendiren hocam, Doç. Dr. Korkmaz Alemdar'a, yazılmasında yardımcı olan, okuyup eleştiren arkadaşım Celal Kartal'a teşekkür ederim.

(1) 2. seri Birinciteşrin 1941-1946 tarihleri arasında toplam 126 sayı olarak çıkmıştır. 15 günlük bir dergidir. Ayın birinci ve onaltıncı günlerinde yayınlanıyordu. İmtiyaz sahibi, Fevziye Abdullah Tansel; Umumi Neşriyatı İdare Eden, C. Kerim İncedayı; Müdür, Ahmet K. Tecer'dir. 1 Nisan 1942 sayısıyla Umumi Neşriyatı İdare Eden, Bedrettin Tuncel; İmtiyaz Sahibi, Reşit Tankut olmuştur. Sürekli 24 sayfa olarak çıkan 2. seride dizin çalışması yoktur. 3. seri 1947-1950 yılları arasında çıkmıştır. Yaklaşık 48-50 sayfa yayınlanan 3. serinin başlangıçta imtiyaz sahibi, Dr. Tahsin Banguoğlu; Yazı İşleri Müdürü, Dr. Mehmet Tuğrul iken 25. sayıdan itibaren İmtiyaz Sahibi, Muhsin Adil, 36. sayıdan itibaren Yazı İşleri Müdürü, Şevket Tezel olmuştur. Yıl sonlarında «Arama Cetveli» adı altında yazarların soyadlarına göre dizinler yayınlanmıştır. *Ülkü* 1. seride araştırma yanı ağır basan, 2. ve 3. serilerde ise folklor kaynağına dayanan ve halk edebiyatının yeniliklerini çağdaş anlayışla sürdüren bir sanat dergisi niteliğindedir.

YÜK. YATIRILANLIK
ULUSAL GELEN DOKÜMAN

41492

Ülke dergisinin Türk düşünce hayatındaki yeri. *ORAL, Mustafa*. Yüksek Lisans. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1995. 113 s., 61 ref.

Danışman: Doç. Dr. Kurtuluş Kayalı. Dili: Tr.

Ülke 200427

22 Haziran 2015

olan iki taraflı iletişimin sağlanmasına engel oluyor. Uzun süre gayri-sosyal gevezelik yapan bir insanın tesiri altında kalmak, depresyona bile yolaçabiliyor-muş.

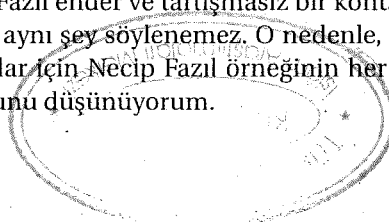
Adı geçen teori, özellikle küçük sosyal gruplar için geçerlidir. Öncelikle geniş insan toplulukları üzerinde tesir yaratmak isteyen bir lider için çok önemli bir zaaf sayılmayabilir. Bazen işe de yarayabilir. Ancak, uzun vadede bir entelektüel hareketin gelişme imkânları açısından değerlendirilirse, bahsedilen içe dönük tavrın olumsuz etkileri hiç de önemsiz değildir.

Lider konusunda Necip Fazıl'ın açık verdiği başka hususlar da vardı. Dinsel değerler uğrunda mücadele eden biri olarak, dini konularda bilgisi aslında yeterli değildi. Necip Fazıl bir din bilgini değildi. Ne kelâm ilmi, ne fıkıh hiçbir zaman okumamıştı. Bildiği yabancı dil de Arapça değil, Fransızca'ydı. Sonuç olarak da bir dinî liderin görevlerini hiçbir zaman üstlenememişti. Liderlik hırsı oldukça güçlü olan birisi için bu durum muhakkak bir engel teşkil ediyordu. Aslında Necip Fazıl bir ikilem içindeydi: bir taraftan sığ ve yetersiz olan din bilgisinin getirdiği sınırlamalar, diğer taraftan, mevcut siyasî düzenin üstadın temsil ettiği eyleme getirdiği yasaklar: Ne din adamlarının arasında, ne de siyasî çevrelerde sağlam bir zemin bulabiliyordu. 1960'ların sonuna doğru daha rahat bir siyasî ortamın ortaya çıkmasıyla birlikte, liderlik görevi üstlenerek mücadeleyi sürdürmek için yeni olanaklar açılır gibi oldu. Nitekim MSP kurulduğu zaman Necip Fazıl bir ara bu partinin üst kadrolarında yer aldı. Ancak bu birliktelik ve iyi ilişkiler uzun sürmedi. Şöhret ve liderliği başkalarıyla paylaşmayı bilmeyen Necip Fazıl, bir süre sonra MSP'den uzaklaşıp MHP'ye yanaştı: "Üstad", aradığı koşulsuz saygıyı, ancak bu partideki genç ve radikal kadroların arasında bulabildi. Böylece ülkenin siyasî hayatında marjinal bir konuma düşen "üstad", şiddete karşı açık tavır almayınca birtakım aşırı milliyetçi gruplara mal edildi (İB-DA-C gibi).

Yalnızlığımı 1973'te yazdığı bir şiirde bu sözlerle dile getirdi (Çile):

*Dostlarım ev eşyamdı, bir bir gitti, diyorum
Artık boş odalarda ölümü bekliyorum*

Tasavvuf bahçelerinde acımasız siyasi mücadele için yer yok. Ama bir milli kahramanın yolu, Friedrich Nietzsche'nin ifadesiyle "will to power", yani çıplak bir iktidar hırsından geçiyor. Necip Fazıl her iki yoldan ilerlemeye çalıştığı için çıkmaza girdi. Şüphesiz şair olarak Necip Fazıl ender ve tartışmasız bir konuma sahiptir, ama yaptığı siyasî mücadele için aynı şey söylenemez. O nedenle, bugün İslâm adına iktidar zirvelerine koşanlar için Necip Fazıl örneğinin her zamankinden daha anlamlı ve geçerli olduğunu düşünüyorum.

Resmî ideoloji ya da alternatif resmî ideoloji oluşturmaya yönelik iki dergi: *Ülkü ve Kadro mecmualarının karşılaştırmalı içerik analizi*

Hakkı Uyar*

Bu yazıda amacımız, 1930'lar Türkiye'si'nde yayınlanan *Ülkü ve Kadro* dergilerinin Kemalizm, tek parti yönetimi, demokrasi, ekonomi, ideoloji, devrim gibi konulara bakışlarını karşılaştırmaktır.

Ülkü ve Kadro dergilerini seçmemizin bazı nedenleri vardır. 1920'li yıllar ve özellikle de 1930'lu yıllar Kemalizm üzerine birçok yayımların yapıldığı yıllardı. 1930'larda ilk önce altı ilke CHP programına girdi (1931), ardından da Kemalizm adı altında parti programında yerini aldı (1935). Bunu 1937 yılında altı ilkenin Anayasa'ya girmesi izledi. Böylece, Kemalizm hem parti programında, hem de Anayasa'da yer alarak bir resmî ideoloji niteliği kazandı.

1930'larda birçok kişi, Kemalizmi teorileştirmeye girişti. Böyle bir eyleme girişmeye gereksinim duyulmasının nedeni, parti programında aşama aşama¹ şekillenen Kemalizm hakkında, parti programında yer alan görüşlerin ve başta Mustafa Kemal olmak üzere dönemin liderlerinin görüşlerinin genel bir çerçeve çizmekten, sadece bir iskelet oluşturmaktan öteye gitmemesinden kaynaklanmaktadır.

Ortadaki bu boşluğu doldurmak için, aralarında dönemin politikacılarının yer

(*) Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Araştırma Görevlisi

1 1927 yılındaki CHF İkinci Büyük Kurultayı'nda dört ilkenin (Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik) parti programında yer aldığı, 1931 yılındaki Üçüncü Büyük Kurultay'da buna diğer iki ilkenin (Devletçilik, İnkılapçılık) eklendiğini ve 1935 yılındaki Dördüncü Büyük Kurultay'da parti programına Kemalizm'in girdiğini görmekteyiz. Buradan da anlaşılacağı üzere, "inkılabın ideolojisi" olan Kemalizmin aşama aşama şekillenmesinde CHP kurultaylarının önemli bir etkisi görülmektedir.

"Partinin güttüğü bütün bu esaslar Kamalizm prensipleridir" (CHP Programı:1935, 3) şeklinde parti programında yer alan görüşten de anlaşılacağı üzere, CHP programının incelenmesi Kemalizmin anlaşılmasında önemli bir ipucu olacaktır.

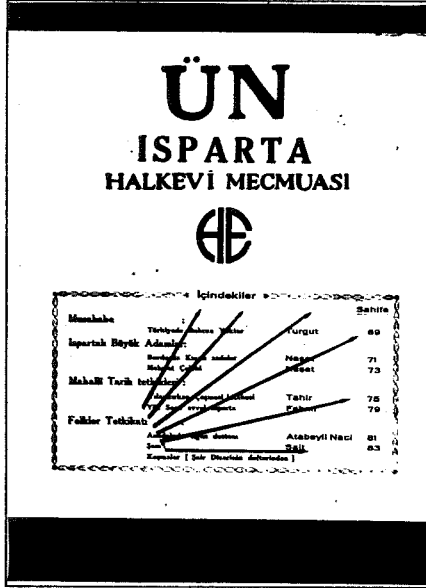
Millî Kültür Dergisi. Her ayın 1 inci ve 16 sinde çıkar.

1 Birinciteşrin 1941-16 Aralık 1946 arası 126 sayı.

ÜLKÜ

(III. Seri)

Halkevleri ve Halk Odaları Dergisi

Ocak 1947-Ağustos 1950 arası 44 sayı.

Her üç seri resmi kütüphanelerde mevcuttur.

ÜN, Isparta Halkevi

Isparta Halkevi Mecmuası

Haziran 1934-Aralık 1949 arası 172 sayı.

Arada duraklamalar mevcut ise de, sayılar birleştirilerek kapatılmıştır. Millî Kütüphane, Türk Tarih Kurumu ve Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kütüphanelerinde tam serileri vardır.

YAYLA, Erzurum Halkevi

Dış kapak: Erzurum Halkevi Dergisi, İç kapak: Erzurum Halkevi Kültür Dergisi.

19 Şubat 144-29 Ekim 1946 arası 11 sayı çıkan Erzurum dergisinin 1. sayısının adıdır. Sivas şehrinde aynı ad ile bir başka süreli dergi çıkarıldığı için değişti-rilmiş. Millî Kütüphane'de tam serisi var-dır.

YENDOĞUŞ

Gediz dergisinin ilk 12 sayısının adıdır.

YENİ MİLAS, Milas Halkevi

Milas Halkevi Aylık dergisidir. 29 Eylül 1936-Haziran 1937 arası 9 sayı.

YENİ TOKAT, Tokat Halevi

Ağustos 1933-Şubat 1936 arası 52 sayı.

YENİ TÜRK

a) İstanbul Halkevi tarafından ayda bir çıkarılır.
b) İstanbul Eminönü Halkevi tarafından ayda bir çıkarılır.
c) İstanbul Eminönü Halkevi tarafından çıkarılır, aylık kültür ve sanat mecmuası.

d) İstanbul Halkevleri Mecmuası. Eminönü Halkevi tarafından çıkarılır.

e) İstanbul Halkevleri Mecmuası. Ekim 1932-Mayıs 1943 arası 125 sayı. 109. sayıdan 122.'ye kadar değişik bir seri numarası bulunur. Resmi kütüphanelerin hepsinde tam seri bulunur.

YEŞİLİRMAK, Amasya Halkevi

Eylül 1938-Nisan 1939 arası 8 sayı.

ÜLKÜ VE DİL YAZILARI

Mehmet Ölmez

Halkevlerinin kuruluşunu izleyen yıl Ankara'da çıkartmaya başladığı *Ülkü* dergisi, genel merkez yayını olması, dönemin önde gelen kalem sahiplerinin yazılarına yer vermesi ve taşra halkevlerine yazılarıyla yön verici olması açısından oldukça önemlidir.¹ *Ülkü* dergisinin yazımızda ele alınacak dönemi, 1933-1941 arası çıkan ilk dönem ciltleridir. Bu dönemin seçilmesinin nedenleri:

1. Tek parti döneminin M. Kemal'li yılları olması,
2. Güneş dil ve tarih kuramlarının ilk yılları olması,
3. Dilde arılaşmanın, tarama derleme çalışmalarının başlangıç yılları olmasıdır.

Dilde özleşme de, Güneş Dil Kuramı da değişik bakış açılarıyla değişik zamanlarda çeşitli araştırmacılarca ele alınmıştır.² Konuyu son yıllarda özellikle dil ve tarih tezleri yönünden akademik bir bakış açısıyla ele alıp inceleyen bir çalışma da bugünlerde yayımlanacaktır (Haz. Jens Peter Laut,

Marburg-Almanya).³

1930'lu yıllarda çıkan, C.H.F., tek parti ve devletçilik görüşlerini işleyip savunurluğunu yapan önemli dergilerin dili söz konusu edildiğinde bu tür çalışmaların pek yapılmadığı görülür. Kadro dergisi için böylesi bir çalışmayı N. Gözaydın yapmıştır.⁴

1933'ten 1941'e 102 sayı (17 cilt) yayımlanan *Ülkü* dergisine bu ad doğrudan M. Kemal tarafından verilmiştir. Hasan Âli'nin belirttiğine göre "ideal" karşılığı olan bu ad "El-İdrak"ten alınmıştır. (IV: 22: 256) Gerçekte ise bu sözcük ilk olarak Eski Uygurcada *g ile ülgü* şekli ve "pay, hisse; ölçü, tartı" anlamlarıyla görülür.⁵

³ Dönemin dil politikası, Güneş-Dil Kuramının esasları için A. S. Levend'in *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, (3. baskı, Ankara 1972) 406-452. sayfalara bakılabilir.

⁴ [Prof.] Dr. Phil. Nevzat Gözaydın, "Kadro ve Türk Dili", *KADRO*, 1932-Cilt 1 (tıpkıbasım) yayına hazırlayan: Doç. Dr. Cem Alpar, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Ankara 1978: 43-46.

⁵ Clauson, sözcüğün *ül- diye bir kökten gelebileceğini düşünür (EDPT 142b), buradaki olası *üğü* eki çoğunlukla eylemlerden ad türetir. Ancak bu ekin sınırı olarak adlara geldiği örnekler de vardır: Uyg. *ênç* ~ *inç* "huzur, sükunet", buradan *ênçgü*; *ed* "eşya; mal-mülk" buradan *edgü* "iyi"; *esen* "sağ, esen" buradan *esengü* (M. Erdal, *Old Turkic Word Formation*, I, Wiesbaden 1991, 164. sayfa). Sözcük *üle* - "böl-

¹ *Ülkü* ile ilgili olarak *Tek Parti Döneminin Yayın Organları: Halkevleri Dergileri* adlı çalışmanın 18-20. sayfalarına bakılabilir (Nurettin Güz, Ankara 1995)

² Örneğin, *İktidar ve Tarih*, B. E. Behar, Afa yay., İstanbul 1992.

83. For this, see *Luxor Hospital for Natives of Upper Egypt*, 1893, in 'Luxor Hospital,' '14,' Blackbox 3 Egypt. Palestine; and materials on Luxor Hospital in Guardbook 17 Egypt. Miscellany.
84. Brendon, *Thomas Cook*, p.229.
85. *Luxor Hospital for Natives of Upper Egypt*.
86. Letter from Dr Leigh Cannery to Mr Cook, 27 Dec. 1892, in 'Luxor Hospital,' '14,' Blackbox 3.
87. Steevens, *Egypt in 1898*, p.272.
88. Brendon, *Thomas Cook*, p.233.
89. Steevens, *Egypt in 1898*, p.272. See also Brendon, *Thomas Cook*, p.232.
90. *Visit to the Soudan*, p.14.
91. Brendon, *Thomas Cook*, p.224.
92. Fraser Rae, *Thomas Cook*, p.220. For what immediately follows, see Brendon, *Thomas Cook*, p.234; Folio 152 (Account of Cook's association with Egypt), Blackbox 8.
93. For this and what follows, see Swinglehurst, *Romantic Journey*, p.128; Brendon, *Thomas Cook*, pp.203, 205, 210-12.
94. Brendon, *Thomas Cook*, pp.265-6.
95. For this and what immediately follows, see Killearn/Adams, 12 January 1944, and Memorandum of September 1944 in FO 371/41374; Usbourne/Coverley-Price, 10 Jan. 1945, and letter from Foreign Office of 29 January 1945 in FO 371/45987; Campbell/Bevin, 21 April 1950 in FO 371/80564.

Peculiarities of Turkish Revolutionary Ideology in the 1930s: The *Ülkü* Version of Kemalism, 1933-1936

ERTAN AYDIN

Kemalism is a topic as relevant and controversial as political Islam, and often the two are depicted as alternatives for the future of Middle Eastern politics.¹ Like political Islam, the definition and historical experience of Kemalism are not monolithic but are open to diverse interpretations. However, Kemalism's different facets have not been studied adequately. This article examines a specific version of Kemalist ideology, the *Ülkü* version,² which became the official ideology of the Turkish Republic during the mid-1930s. The *Ülkü* version of Kemalism enables us to understand both the historical experience of Kemalism during the turbulent decade of 1930s and its legacy for today.

This article analyses the *Ülkü* version of Kemalism as a specific variant of the Turkish revolutionary ideology in the 1930s by means of textual interpretation of *Ülkü*, the official journal of the People's Houses, between February 1933 and August 1936. The *Ülkü* journal was published by a particular faction of the Kemalists, the *Ülkü* group,³ who competed with 'conservative modernist' Kemalism⁴ and *Kadrocu* Kemalism⁵ for political and intellectual supremacy within the regime. Their solidarist, radical secularist, and anti-liberal alternatives to state power enabled them to present a more appealing version of Kemalism for the context of the 1930s, which was the most authoritarian and radical phase of the Turkish Republic. The main representatives of this group, Recep Peker, Necib Ali Küçüka, Nusret Köymen, Mehmet Saffet, Behçet Kemal Çağlar, Kazım Nami Duru, Ahmet Nesimi, Ferit Celal Güven, and Aydoslu Sait were at the same time the prominent figures of both the Republican People's Party (RPP - *Cumhuriyet Halk Fırkası*) and the People's Houses (*Halkevleri*) project. Their policy suggestions and conceptual alternatives had a considerable impact on the political life of Turkey.

Despite the central role of the *Ülkü* journal in the formation of official Kemalism of the 1930s, there has almost never been an overall study of *Ülkü*

Toplumsal Dönüşüm Yayınları: 300

Araştırma, inceleme dizisi: 109

© Firdevs Gümüsoğlu

ÜLKÜ DERGİSİ ve KEMALİST TOPLUM

1. baskı: Toplumsal Dönüşüm Yayınları

ISBN 975-6448-94-6

Yayınevi kurucusu: Hayri Bildik

Genel yayın yönetmeni: Hatice Bahtiyar

Baskı/Cilt: Sultanahmet Matbaacılık

Topkapı

Tel: (0212) 567 02 21

Mart 2005

140060

FİRDEVS GÜMÜŞOĞLU

Ülkü Dergisi ve Kemalist Toplum

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	140060
Tas. No:	956.081 GÜM.Ü

Genel dağıtım: KARDAK

kardakegitim@ttnet.net.tr

Narlıbahçe sokağı no. 6 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: (0 212) 528 66 89 Belgegeçer: 519 84 85

toplumsalonusum@superonline.com

TOPLUMSAL
DÖNÜŞÜM
YAYINLARI

Ülkü Mecmuası

Çilem TERCÜMAN*

1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti, siyasi ve içtimai büyük devrimler yapmış; harf inkılabından medeni kanuna, kurumların yeniden yapılandırılmasından eğitim sistemine kadar hemen her alanda önemli değişiklikleri ehemmiyetleri nispetinde büyük bir hızla hayata geçirmeye başlamıştır. İdare tarafından yapılan bu devrimlerin halka taşınması ve benimsenmesi; halkın yeni sistemin ön gördüğü şekilde yönlendirilmesi ve eğitilmesi ihtiyacıyla bazı illerde halkevleri kurulmuştur. Halkevlerinin önemli faaliyetlerinden biri yayınlarıdır ve Ankara'da neşredilmeye başlanan *Ülkü* mecmuası, halkevlerinin merkezî yayın organıdır. Bu bakımdan *Ülkü*, dönemin siyasi ve içtimai tarihi bakımından göz ardı edilmeyecek bir malzemedir.

Şubat 1933 yılında neşredilmeye başlanan *Ülkü* mecmuası, 17 yıl süreyle üç seri halinde neşredilmiştir. Çalışmamıza konu olan birinci seri, aylık periyotla, Şubat 1934 hariç, aralıksız 102 sayı sürmüştü ve Ağustos 1941 tarihinde çıkan 102. sayıdan sonra yerini ikinci seriyeye bırakmıştır.

Ülkü mecmuasının esas neşir gayesi, bir parçası olduğu halkevlerinin kuruluş amacı ile aynıdır: Cumhuriyet inkılaplarını yaymak, yayma yollarını bulmak. Nitekim birinci sayının "*Ülkü Niçin Çıkıyor*"¹ isimli başyazısı, bu gayeyi şöyle izah eder:

"Ülkü karanlık devirleri arkada bırakarak şerefli ve aydınlık bir istikbale giden yeni neslin heyecanını beslemek, cemiyetin kanındaki inkılap unsurlarını ısıtmak, ileri adımları sıkıştırmak için. (...) Ülkü, bu büyük yola katılanlar arasında kafa birliği, gönül birliği ve hareket birliği yapmak için. (...) ÜLKÜ millî dile, millî tarihe, millî sanatlarla ve kültüre hizmet için... Ülkü bütün bu gayelere hizmet yolunda çalışan Halkevlerinin ruhundaki harareti yazı vasıtalarıyla yaymak için çıkarıyor..."

Halkevleri gibi hiçbir kâr ve kazanç fikri taşımayan, yalnızca kâğıt, mürekkep gibi zorunlu giderleri karşılayacak olan bir fiyat ile satışa sunulan *Ülkü*'de yazı yazacaklar da mecmua ile aynı gayeyi taşıyanlar olacaktır. Nitekim *Ülkü*'ye para karşılığı ilân konulmayacağı gibi yazı yazanlara da para verilmeyecektir. Para karşılığı yazan kıymetli

* Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

1 Recep, "Ülkü Niçin Çıkıyor", *Ülkü*, 1933, c. I, sy. 1, s. 1-2.